Maar de tijden zijn veranderd.

De schoolgebouwen zijn thans veelszins prachtgebouwen geworden. De kinderen hebben het er veel netter, beter en sierlijker dan thuis. Op school is alles in orde, goed verzorgd, net ingericht, goed in de verf, gemakkelijk bij het zitten door keurige banken.

En terwijl nu onze kinderen op school aan zulk een netheid en frischheid gewend zijn, geeft men hun voor de catechisatie nog maar al te vaak een geheel smakeloos lokaal, soms muf en duf, en plaatst ze daar op stoelen en banken, in een manier die alle denkbeeld van goede orde uitsluit. Ook de hulpmiddelen voor het onderwijs, die op school zoo uitnemend zijn en niets te wenschen overlaten, zijn in het catechisatie-lokaal meest hoogst gebrekkig. Een orgel, om saam te zingen, is er meest niet. Niet zelden laat zelfs het licht heel wat te wenschen over. En de verhouding tusschen de kubieke ruimte en het aantal catechisanten is vaak zoo onevenredig, dat de lucht er ongenietelijk wordt, en alle frischheid ontbreekt.

Gelooft men nu niet met ons, dat dit schadelijk werken moet? Dat dit op de kinderen den indruk moet maken, dat het schoolonderwijs veel gewichtiger, en die catechisatie maar bijzaak is?

Vergeet niet, meestal catechiseert men maar één uur in de week. Dit is toch al zoo uiterst weinig. En als nu dat ééne uur nog een zoo fatalen indruk achterlaat door de ongenoegzaamheid en de achterlijkheid van het lokaal, waant men dan waarlijk dat dit geen invloed heeft op het onderwijs zelf?

Zelfs van den predikant zouden we durven beweren, dat hij veel beter zal catechiseeren in een frisch en goed ingericht lokaal, dan in een ruimte die meer op een hok gelijkt.

Waar nu in den regel eenzelfde lokaal dienst doet én voor de vergaderingen van den kerkeraad, én voor het houden der catechisatie, springt het toch in het oog, van hoe groot en overwegend belang het is, aan den goeden bouw en de behoorlijke inrichting van dit bijlokaal meer dan dusver zorg te wijden. Iets waar te eer en te meer op mag worden aangedrongen, omdat het maken van zulk een lokaal een meter hooger b. v. betrekkelijk o, zoo weinig kost, en men met eenigen goeden wil, zeer wel in elke gemeente een goed, geschikt lokaal hebben of bekomen kan.

Zelfs weegt dit belang bij ons zoo zwaar, dat we kerken die dusver zich met een ongeschikt lokaal behielpen, niet dringend genoeg raden kunnen, hierin verbetering te brengen. Niet alleen kerken, die nu pas bouwen gaan, dienen hier toe te zien, maar ook kerken die reeds een lokaal bezitten, hebben zich de vraag te stellen, of het zóó als het is, dienen kan.

Vergeet niet, veel predikanten hebben juist omdat die lokalen zoo slecht zijn, zich aangewend „aan huis te catechiseeren," en hoe goed dit ook bedoeld zij, toch breekt het de kerk af, en bevordert het verkeerde denkbeeld, alsof de predikanten personen zijn, die persoonlijke kringetjes om zich verzamelen.

Al wat vanwege de kerk uitgaat, moet aan het kerkgebouw verbonden blijven. Telkens moet men weer naar de kerk toe. Een ieder moet weten, dat ook de catechisatie niet iets privaats van den prediker, maar een zaak *der kerk* is, waardoor de kerk haar leden van den heiligen Doop naar het heilig Avondmaal brengt.

Over de andere bijlokalen spreken we niet.

Kosterswoning, doopkamer, telkamer, wachtkamer en zooveel meer staan niet rechtstreeks met het wezen der kerk in verband. Ook worden deze overige bijlokalen alleen in grootere steden gevonden, en richten zich dan naar de behoefte.

Maar wel dient de vraag nog overwogen, *waar* zulke bijlokalen te plaatsen zijn.

Wie op den Dam te Amsterdam de wijze ziet, waarop men daar een kerkeraadskamer dwars voor het kerkgebouw der Nieuwe kerk zelf geplaatst heeft, zal toestemmen, dat dit wansmaak is, en we zijn er dan ook zeker van, dat de Hervormden zelven niets liever wenschen, dan dat ze dit gebouw vervormen of verplaatsen konden.

Veel bijlokaaltjes buiten aan het gebouw aangebracht zullen er in den regel den indruk niet van verhoogen, en laten er zich moeilijk aan passen.

In het grondplan van kerkbouw, waarop wij zinspeelden daarentegen zou de noodige ruimte voor deze bijlokalen vanzelf te vinden zijn, zijwaarts aan de beide kanten van het boogsgewijs ingerichte platform, en wat de kleine lokalen betreft vlak achter den voorgevel, die altoos door de dubbele deur en de trappen, op zekeren afstand van het eigenlijke lokaal zal komen te staan.

In Engeland heeft men ook wel een geheel anderen weg ingeslagen, en het kerkgebouw zelf, voor wat de groote vergaderzaal betreft, een paar meter uit den grond opgetrokken, een meter in den grond gegraven, en zoodoende een groote localiteit onder heel het gebouw doorloopende verkregen, die ruimte, en overvloedige ruimte aanbood voor alle behoeften.

Daar dan in den voorgevel vanzelf een breede hooge trap moet komen, die twee meter uit den grond gaat, geeft dit gelegenheid, om het gebouw sterk-sprekend en indrukwekkend te maken, en de ruimte waarover men beschikt wordt er door verdubbeld.

Dit is echter onuitvoerbaar als het gebouw niet zeer groote afmetingen heeft. Twee meter uit den grond kan men niet gaan, zoo het gebouw niet forsch breed en zeer hoog is.

Al geven we dus toe, dat deze wijze van bouwen der bijlokalen het meest verkieslijk ware, toch betwijfelen we, of het in den regel doelmatig zal blijken, én ..... mogelijk zal zijn.

Doch genoeg, zoo maar ons doel bereikt is, om op de beteekenis en het gewicht van een goede kerkeraadskamer en een goed catechisatie-lokaal meer dan dusver de aandacht te vestigen.

Wat *in loco* hiervoor doenlijk is, kan alleen op de plaats zelf, met het bestek voor zich, blijken.

Overbodig?

Ds. Barger schrijft in *Bethesda*, naar aanleiding van de opmerking onzerzijds, dat in de kerk „het Woord Gods" de groote factor blijft, dit:

Het bovenstaande trok onze aandacht in de rubriek, „Uit de pers" van de *Heraut* van 27 Febr.

De hierbij door dit laatste blad gemaakte opmerking is zeker alleszins waar, gelijk we zulks daarvan gewoon zijn. Alleen meenen we daarvan te mogen verklaren, dat ze voor onze Kerken nog wel wat overbodig en ontijdig is.

De paarden zijn de stal nog niet uitgereden. Daarom behoeven de teugels ook nog niet te worden aangelegd. Er is in onze Gereformeerde Kerken nog geen gevaar voor, dat ze zich verlagen, door op te gaan in Diaconie en Ziekenverpleging. Het werk der barmhartigheid wordt nog maar al te weinig door haar beoefend. Er zijn voor zoover ons bekend is, slechts twee stichtingen, die op dat terrein met de Kerken verband houden, en wel Eudokia te Rotterdam en de Geref. ziekenverpleging te Amsterdam, die gewoonlijk alleen plaatselijk voor de hoofdstad werkt. En hoezeer de Heere zulks zegent, blijkt wel uit hetgeen de eerstgenoemde stichting reeds werd en eerlang hoopt te wezen, wanneer zij de verlangde uitbreiding zal hebben verkregen. Maar overigens gaat al die arbeid, ook waar deze op den grondslag der Geref. belijdenis staat, van particulieren of Vereenigingen uit. Zoo immers met 's Heerenloo en de Chr. verzorging van krankzinnigen, Effatha en de Geref. ziekenverzorging, zoodat er tot heden nog geen reden is, onze Kerken, tegen te groote ijver in den Diaconalen arbeid te waarschuwen.

Zou het daarenboven niet waar zijn, dat daar, waar het woord van God tot zijn recht komt, ook de Diaconie hare roeping zal leeren beseffen, en dan ook omgekeerd die Kerk, waar de Diaconale arbeid naar den eisch van 's Heeren getuigenis geschiedt, juist daarin het bewijs geeft, het Woord Gods waarlijk te hebben verstaan en in beoefening te willen brengen?

En na deze klacht, dat we de teugels aanhaalden, eer nog de staldeuren open zijn, vervolgt hij dan aldus:

Hoe gaarne zouden wij zien, dat de *Heraut*, op de wijze, waarop zij dat zoo geheel *eenig* kan, ons de lijnen aanwees, waarlangs naar Gods bevel, het werk der barmhartigheid, en alzoo ook dat der ziekenverzorging moet worden verricht. Het is toch een eisch waaraan de Kerken zich niet onttrekken mogen. Zij zijn het, die zich hebben te openbaren, als het lichaam van Christus. Het moet dus blijken, dat zij mede zijner zalving deelachtig zijn, en het hoogepriesterlijke werk der barmhartigheid, waarvan de Christus het voorbeeld gaf, eveneens wenschen te verrichten. Dat daarin dan ook het ambt der gelooviger, tot welker openbaring de Kerk geroepen is, uitkomt, zal wel aan geen twijfel onderhevig zijn. Dat Christus zulks als het hoofd zijner Kerk, van de zijnen eischt, evenmin. Dat, naarmate de gemeenschap met het hoofd nauwer gevoeld wordt, deze arbeid der zelfverloochening getrouwer en beter zal geschieden, zal ook wel algemeen worden toegestemd. Daarom juist is het zoo noodig op dezen arbeid het rechte licht van Gods Woord te laten vallen, ten einde ook daardoor de Kerken hare roeping op dat stuk goed mogen verstaan.

Hier is misverstand.

Onze opmerking richtte zich tegen een principieel kwaad, niet in onze Gereformeerde kerken, maar in de kerken van onzen tijd, zoo hier te lande als elders; een kwaad hierin bestaande, dat de kerken confessioneel slap zijn geworden, en de belijdenis prijsgeven, wanende dit door allerlei practische werkzaamheid te kunnen vergoeden, en, hieruit voortvloeiende, tegen het kwaad, dat, o, zoo veel predikanten in alle deelen der wereld, in plaats van hoofdwerk te maken van dege prediking, na dege studie, van Gods Woord, hun besten tijd geven aan allerlei diaconalen arbeid.

We zijn overtuigd, dat Ds. Barger hiertegen met ons protesteert.

En overigens zij, bescheidenlijk herinnerd, dat geheel de herleving van den Dienst der barmhartigheid mede behoord heeft tot die levensvragen op kerkelijk gebied, waarvoor de *Heraut* steeds haar beste paarden spande.

Jaloerschheid.

Zuid-Hollands kerkblad acht dat 's-Gravenhage en Arnhem, Friesland en Zeeland jaloersch moeten zijn van den vooruitgang der Zendingszaak in Rotterdam en Amsterdam.

De redactie zegt er van, na het Amsterdamsch concept-besluit te hebben meegedeeld:

Bij zulk een voortreffelijken regel mag onder den zegen des Heeren goede voortgang verwacht worden.

Ga zóó weldra de ééne Dienaar des Woords na de andere tot den arbeid voor het Woord onzes Gods op Java in.

Het is voor andere kerken, om jaloersch te worden. Of staat het leven der Gemeente van Christus daarvoor niet hoog genoeg, dat zij jagen zullen naar de eer om in den Naam des Heeren hare Dienaars naar de heidenen te zenden?

Och! brak die dag toch spoedig aan, dat niet slechts van Amsterdam en Rotterdam, gelijk reeds van Utrecht, maar ook van 's-Gravenhage en Arnhem, ook uit Zeeland en uit Friesland, en zoo verder, de *waarheid van het geloof der Kerken* in de *uitzending* van Dienaren des Heeren tot prediking van zijn Woord openbaar werd.

Het *kan* altijd, wat de Heere gebiedt.

Maar onze zonde maakt de scheiding. 't Is onze zonde, als er nog geen eenheid der kerk gevonden werd. 't Is onze zonde, als het leven en de kracht der kerk wordt verteerd door dingen, die niet van boven zijn. 't Is onze zonde, zoo de geest van doode berekening de plaats van de berekening des geloofs heeft ingenomen.

In Amsterdam *rekent* men om het te *doen*, niet om het te *laten*.

Zij er heilige jaloezie, ook onder de Dienaren des Woords, om tot dezen dienst onder de heidenen verwaardigd te worden.

De Heilige Geest geve getuigenis in het midden der gemeenten. En wie ooren heeft, die hoore, wat de Geest tot de gemeenten zegt.

Wij verstaan deze stemming des gemoeds.

Toch schatte men hetgeen dusver in de grootere steden gedaan werd, niet te hoog.

Utrecht nam één missionair predikant over, maar in een zin, waarin Arnhem en 's-Gravenhage, Zwolle en Middelburg het evengoed hadden kunnen doen, d. w. z. zonder daardoor de algemeene Zendingkas veel te ontlasten. Dat zal wel komen, maar het is zoover nog niet.

Amsterdam is aan een concept-besluit toe, maar van daar tot de uitzending ligt altoos nog een niet zoo kleine afstand.

In Rotterdam is men zoo wat evenver, en kan nog evenmin gezegd, dat de vuurproef begonnen is.

Dit kon ook niet anders.

Zulk een uiterst gewichtige zaak kan men niet ondoordacht en plotseling doorzetten. En ook de vaste Synodale regeling van de kerken is er nog niet.

Laat men daarom elders niet ontmoedigd worden.

Straks gaan er predikanten naar Indië uit alle hoeken van het land.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. Houtzagers: Van P. de Boer, van de Geref. kerk te Leiden C, gevonden in de collecte *f* 2; N. N. postmerk 's Gravenhage, aan postzegels *f* 2; van N. N. te Nijkerk, coupon groot *f* 2.97; J. S. te R. *f* 2.50.

Uit de Pers.

De *Friesche Kerkbode* deed een goed werk, met eens op de beteekenis van Tolstoy te wijzen, en komt dan, na een korte schets van zijn leven en optreden, tot deze uiteenzetting van zijn dusgenaamde religie:

Ons vorig artikel gaf een korte levensbeschrijving van graaf Tolstoy, voorzoover dit noodig was om de ontwikkelingsgang zijner denkbeelden beter te verstaan. Werpen wij thans een blik op den nieuwen godsdienst waarvan Tolstoy de profeet geworden is, en die in heel de beschaafde wereld zooveel aanhangers heeft gewonnen, door de verleidelijk schoone gestalte, waarin hij zijn denkbeelden hult.

Tolstoy zelf heeft keer op keer herhaald, dat hij van geen Dogma's of leerstellingen weten wil en in zijn beroemd werk Vernunft und Dogma verklaart hij aan alle dogma den oorlog. Het eenige waar het hem om te doen is, zoo zegt hij zelf is de *ethiek*, een ander zedelijk leven, een geheel omkeeren van de bestaande maatschappelijke verhoudingen. Vandaar dat de Tolstoyanen dan ook meest deze nieuwe zedelijke beginselen op den voorgrond stellen en over Tolstoy's godsdienstige denkbeelden zich slechts zeer vaag uitlaten.

En toch is dit niet anders dan zelf bedrog. Al verwerpt men alle kerkelijke leerstukken en al meent men daarmede *het dogma* te hebben verworpen, straks keert het door de achterdeur weer terug, maar nu als een nieuw dogma, dat men zelf heeft gemaakt. En dit kan niet anders. De vragen wie God is, of de wereld is geschapen, of de Schrift door God is ingegeven, of Christus de Middelaar der verzoening is, raken geen dorre afgetrokken leerstelsels maar de grondbeginselen van het menschelijk leven. Ieder dieper denker moet, of hij wil of niet, zich met deze vragen inlaten. En als hij dan op al deze vragen het antwoord, door de Christelijke Kerk gegeven, verwerpt, dan wil dit niet anders zeggen, dan dat hij tegenover het Christelijk geloof zijn eigen wangeloof heeft gesteld.

Juist daarom is het zoo noodig, dat het godsdienstig uitgangspunt van Tolstoy eerst wordt uiteengezet. De dogmatiek beheerscht de ethiek; het geloof het leven. Om Tolstoy's zedeleer te verstaan, moet men eerst Tolstoy's godsbegrip kennen. En wij twijfelen niet of de uiteenzetting van den nieuwen godsdienst, dien Tolstoy predikt, zal het beste middel wezen om de zielen, die door den schoonen schijn van zijn zedeleer misleid, in hem nog meenen een Christen te zien, van dezen waan te genezen.

Uit het pas verschenen werkje, waarin Tolstoy's »Gedachten over God" zijn verzameld, blijkt duidelijk, dat zijn uitgangspunt niet anders is dan het meest onverholen Pantheisme, de leer, dat God eigenlijk *alles* is. God is dat Al, zoo schrijft hij zelf, dat oneindige Al, waarvan ik mij zelven ken als een deel. En op een andere plaats: Het gansche lichaam — is God; het lichaamsdeel — ben ik. Ook al bestrijdt Tolstoy het atheisme: al verklaart hij aan het bestaan van God te gelooven; al schrijft hij over God in die gemoedelijk-mystieke stemming der aanbidding, die steeds aan het Pantheisme eigen is, het komt er toch feitelijk op neer, dat Tolstoy niet gelooft aan een persoonlijk God, het oneindige volheerlijke Wezen, dat verre boven ons staat, (volgens hem is dit een Oud-Testamentisch Godsbegrip), maar alleen aan een God, die in heel de Schepping en ook in ons zelf woont en van ons niet te onderscheiden is.

Uit dit Pantheisme vloeit van zelf voort, dat Tolstoy niets wil weten van de gerechtigheid Gods, maar God alleen als liefde beschouwd. De gerechtigheid Gods is het juist, waardoor God de Heere als Souverein zich stelt tegenover zijn schepsel; elke overtreding van de wet des Heeren als zonde veroordeelt en straft, en aldus het kwaad wederstaat. Maar volgens Tolstoy zijn God en schepsel niet twee maar één; is de zonde geen overtreding van de wet Gods, die gestraft moet worden, maar een ziekelijke onvolkomenheid van den mensch; en is daarom God niet anders dan liefde, die alle zonde vergeeft, het kwade door het goede overwint en volmaaktheid in de ziel zich openbarende, God en mensch niet alleen verbindt, maar in elkaar doet opgaan. Of gelijk hij het zelf uitdrukte. Liefde is God, d. w. z. wanneer wij liefhebben, dan zijn wij niet goden, maar God. Van hoeveel belang deze Godsbeschouwing voor de geheele opvatting van de maatschappelijke gerechtigheid is, zullen wij later zien. Het aangehaalde is genoeg om te doen zien, hoe het Pantheisme, dat God niet boven maar *in* ons vinden wil, en leeft uit den drang om al inniger gemeenschap met God te zoeken, ook bij Tolstoy eindigt met de Godslasterlijke uitspraak: *Ik zelf ben God.*

Het is geheel consequent, dat hij op dit standpunt staande, zoowel de *schepping*, als de onsterfelijkheid der menschelijke ziel verwerpt. Wij zijn niet anders dan »waterbellen, die in kokend water opkomen, uitéenspatten en verdwijnen". Een der gronddwalingen, die hij dan ook aan het Christendom verwijt en waaruit naar zijn overtuiging alle verwarring is voortgekomen, is »het bijgeloof dat de wereld geschapen werd, — dat zij uit niets te voorschijn kwam, en dat er een God-schepper zou zijn." God is niet de Schepper, maar de Levensbron, uit wien wij zijn voortgekomen; ons leven is niets dan een schijngestalte, een openbaring »van God in ons"; en het sterven is niet vernietiging, maar wel een terugkeeren van het deel in het geheel, van de ziel in God. Alle geloof aan een persoonlijk voortbestaan na den dood of aan een opstanding is volgens hem een »laag" geloof, eigen aan wilde volken, die redeneeren uit de analogie tusschen slaap en dood. En het »eeuwige leven" waarvan Christus spreekt, is niet anders dan het »zich vereenigen met God." Alleen in dien zin kan van »onsterfelijkheid" gesproken worden.

Wat op dit standpunt van den *dienst Gods* terecht komt laat zich begrijpen. Het *gebed* wordt door Tolstoy verworpen. Men bidt wel tot een »Vader in de hemelen", God, die voor ons zorgt en ons lot bestuurt, maar niet tot een God in ons, die eigenlijk niet anders is dan ons leven zelf. ook het »Onze Vader" wordt daarom door Tolstoy niet opgevat als een gebed, maar als een korte geloofsbelijdenis, uit Christus' onderwijs door zijn discipelen vastgesteld. En evenmin wil Tolstoy iets weten van het *gebod*. De Oud-Testamentische profeten hebben God wel voorgesteld als een Macht, die ons Zijn wil als wet oplegt, maar Christus heeft ons God geopenbaard als den God-in-ons, die niet met een gebod tot ons komt, maar zich kennen laat aan den drang tot liefhebben. En eindelijk Tolstoy verwerpt de *Schrift* als de openbaring Gods. Het Oude Testament staat op een zeer laag standpunt en leert ons God in het geheel niet kennen. De brieven der Apostelen toonen, dat zij nog vol waren van oud Joodsche vooroordeelen. En het eenige waaraan hij nog eenige waarde hecht zijn de uitspraken van Christus zelf in de Evangelien, omdat hij meent in deze uitspraken zijn eigen denkbeelden weer te vinden.

Welke gevolgen deze Pantheistische denkbeelden hebben voor het practische leven zullen wij een volgend maal aantoonen. Hetgeen wij thans schreven is dunkt ons genoeg om te doen gevoelen, waarom ieder waarachtig Christen met deze »leer" niets uitstaande kan hebben. Het geloof van Tolstoy staat niet alleen lijnrecht tegenover de belijdenis van de Christelijke Kerk aller eeuwen, maar zinkt terug tot het heidendom der Indische volkeren, ook al tooit het zich met den Christelijken naam. Of, om het in de krasse woorden van onzen Catechismus te zeggen, deze god van Tolstoy is een zelf versierde god, die met den Waarachtigen Levenden God niets gemeen heeft dan den naam.

Zoo is het.

Ook hier is het Pantheisme, en niets dan het Pantheisme aan het woord, en ook Tolstoy toont, hoe er bij doorwerking van het Christelijk geloof, geen andere keuze blijft, dan óf atheist óf pantheist te worden.

Het Duisme moge den oppervlakkige nog bekoren.

De man van ernst en van wetenschap rekent er niet meer meê.

Officieele Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 27 Mei '98.)

Agendum voor de Provinciale Synode van Utrecht.

D. V. te houden op Woensdag 8 Juni 1898, in de Oosterkerk te Utrecht, 's voormiddags ten 10 uur.

Deputaten.

Uit de Classis *Amersfoort:*	
Primi:	Secundi:
Dr. G. van Goor.	Ds. W. den Hengst.
Ds. A. M. Donner.	Ds. J. Dijk.
Oud. W. Ruttenberg.	J. de Ruig.
„ H. Peet.	W. Karssemeijer.
Uit de Classis *Breukelen:*	
Ds. W. H. Gispen Jr.	Ds. W. Maan.
Ds. J. van Henten.	Ds. H. de Koning.
Oud. J. v. d. Bijl.	J. van Hoegee.
„ K. E. Steenhuijsen.	W. G. Hulsman.
Uit de Classis *Utrecht:*	
Ds. P. J. W. Klaarhamer.	Ds. G. J. Barger.
Ds. M. van Minnen.	Ds. F. W. J. Wolf.
Oud. A. Fukkink.	J. Lagerweij.
„ R. Barneveld.	Mr. A. W. van Beeck Calkoen.

a. De Gereformeerde kerken houden op den avond van 31 Augustus voor de troonsbestijging van onze geeerbiedigde Koningin eene ure des gebeds (Classis *Amersfoort.*)

b. De kerk van Kenswoude ontvange uit de kas voor Hulpbehoevende kerken in de Provincie eene ondersteuning van *f* 50. (Classis *Amersfoort.*)

c. Voortaan worde van de onkosten der Provinciale Synode gedragen het 3/10 gedeelte door de Classis Utrecht; het 5/10 gedeelte door de Classis Amersfoort en het 2/10 gedeelte door de Classis Breukelen. (Classis *Breukelen.*)

d. Art. 10 van de ontworpen regeling voor het verleenen van ondersteuning aan Hulpbehoevende Classes worde alzoo gewijzigd dat, ingeval de ondersteuning moet verleend worden door de Classes Utrecht en Breukelen, de eerste drage 7/10 en de tweede 3/10.

e. Verzoek, door de Classis overgenomen, dat de hulpbehoevende kerk van Maarssen uit de kas voor hulpbehoevende kerken in de provincie *f* 150 ontvange. (Classis *Breukelen.*)

f. De provincie Utrecht neme voor hare eigene rekening de zorg voor Emer. pred., de weduwen en weezen van de dienaren des Woords van kerken in de provincie Utrecht en vinde het daarvoor benoodigde bedrag alzoo, dat de Classis Utrecht 3/8, de Classis Breukelen 3/8 en de Classis Amersfoort 2/8 betale. (Classis *Utrecht.*)

g. De Synode besluite, dat bij de Emeritaatsverklaring van een dienaar des Woords minstens drie deputaten tegenwoordig moeten zijn, niet woonachtig in de Classis, waartoe de kerk behoort, wier dienaar Emeritaat begeert. (Classis *Utrecht.*)

h. De kerk van Driebergen stelt aan de Synode voor, dat zij poge eenparigheid te verkrijgen in het houden van eene ure des gebeds in de Gereformeerde kerken van de Provincie, bij gelegenheid van de troonsbeklimming van H. M. de Koningin. (Classis *Utrecht.*)

Volgt de aanwijzing van de roepende kerk voor de volgende Synode en bepaling van den tijd der samenkomst.

Buitenland.

Engeland. De heer Kensit tegen de Ritualisten.

De heer Kensit, van wie wij reeds in een vorig nummer spraken, doet in Engeland van zich gewagen. Hij heeft een vijftigtal aanhangers rondom zich verzameld en loopt in Londen de Anglicaansche kerken af en protesteert dan daarbij op luidruchtige manier tegen de Roomsche ceremoniën, die daar steeds meer in zwang komen. Hij werd daarvoor in het politiebureau gebracht en beboet. Het ergst maakte hij het in de St. Michaëlskerk, een kerkgebouw in Shoreditch, waar hij zooveel opschudding verwekte, dat de dienst voor een oogenblik moest gestaakt worden. De aanleiding daartoe was het zegenen der aanwezigen met wijwater. Toen ook hij met zijne volgers besprengd werd, meende hij reden te hebben tot een luidruchtig protest. Hierbij keerde de heer Kensit de rollen om; hij zag in deze besprenkeling eene persoonlijke beleediging en klaagde den dienstdoenden predikant aan bij de rechtbank.

De rechter had in 't eerst niet veel lust om de klacht van Kensit in ontvangst te nemen, maar ten slotte nam hij er notitie van en zal deze zaak voor de Engelsche rechtbanken dienen.

De bisschop van Londen heeft aan den heer Kensit beloofd, de zaak van de ceremoniën in zijn bisdom te zullen onderzoeken, en zoo is deze heer voorloopig gerust gesteld.

Doch dit daargelaten, is datgene wat de heer Kensit voor de aandacht van het publiek bracht, van groote beteekenis. De pers moge den heer Kensit voor een man houden, die er op uit is, om van zich te doen spreken of die door fanatisme gedreven wordt, de beweging, waartoe zijn optreden aanleiding gaf, is van groote beteekenis voor het kerkelijk leven in Engeland.

Wat toch is het geval?

De andere en voorzichtige leden van de Hoog-kerkelijke partij, keuren het optreden van de jongere predikanten, die steeds meer Roomsche ceremoniën invoeren, hoogelijk af. De jongere Ritualisten leeren dat *alles* wat zij voor „Katholiek" houden en niet uitdrukkelijk in het *Prayer-book* verboden is, in hun kerk mag worden ingevoerd. Zoo is er onlangs op Goeden Vrijdag weer iets nieuws bij gekomen en wel „de vereering van het kruis." Deze handelwijze rust op de bewering, dat elk rector of vicon van eene kerk, in het stuk der liturgie, zijn eigen meening mag volgen. Opmerkelijk genoeg, heeft de bisschop van Londen getoond dit gevoelen te deelen, door tot den heer Kensit te zeggen, dat wanneer hij in eene kerk niet kon vinden waaraan hij behoefte had, hij waarschijnlijk zijn verlangen kon vervuld zien, door ter kerk te gaan naar eene naastbijgelegen kerk.

Dit gevoelen is feitelijk in strijd met de beginselen, waarop de Episcopaalsche kerk is gebouwd en maakt van haar een groep independistische gemeenschappen. Het is ook in strijd met de staatswet. Immers nog altijd geldt voor de Episcopaalsche kerk *„the Act of Uniformity,"* waarbij uitdrukkelijk wordt voorgeschreven, hoe de dienst in de Engelsche staatskerk moet worden gehouden. Tweeduizend Independenten, de vaders der tegenwoordige Congregationalisten, werden uit de staatskerk gedreven, enkel en alleen omdat zij zich niet konden onderwerpen aan datgene wat de „Act of Uniformity" bepaalde. Nu erkent de bisschop van Londen, dat er rechtens verscheidenheid van vormen bestaan in een kerk, wier liturgie bij de staatswet is vastgesteld, en dat de predikant, gesteund door het publiek, dat diens godsdienstoefeningen bezoekt, vrijheid heeft om den dienst te wijzigen naar eigen goedvinden.

Te vergeefs betoogt de heer Kensit, dat volgens de wet in de kerk van zijn parochie een dienst moet gehouden worden, in overeenstemming met de wet, dat hij daartoe niet behoeft te gaan naar een genabuurd kerkgebouw.

Is het te verwonderen, dat sommige leiders van de Hoog-kerkelijke partij in Engeland, in het standpunt dat de bisschop van Londen inneemt, gevaar zien? De voorrechten die de Episcopaalsche kerk thans geniet als staatskerk, kon zij op die manier wel eens verliezen. Althans de Dissenters zijn druk in de weer op het onrechtvaardige van den toestand te wijzen en daartegen te agiteeren. Wanneer de rechter in de zaak van Kensit vonnis zal gewezen hebben, zal die agitatie denkelijk nog toenemen.

Van harte hopen wij, dat de achtergrond van het streven van den heer Kensit, de zucht is, om voor het volk van Engeland de geestelijke goederen te bewaren, die door de reformatie geschonken zijn.

Transvaal. Een uitnemend antwoord van president Krüger.

De herkiezing van den president Krüger is bijzonder tegengewerkt door menschen die, al durven zij er niet openlijk voor uitkomen, toch in stilte niet tegen eene annexatie door Engeland opzien. Daartoe moest de persoon van den president verdacht worden gemaakt. In de pers, die Krüger vijandig gezind is, werd voor de presidentsverkiezing het volgende schijnvrome betoog gevonden: Een land wordt met Gods oordeelen bezocht om de zonden van zijn voorgangers; de Transvaalsche republiek is eerst gestraft door den inval door Jameson en daarna door de vreeselijke runderpest die duizenden beesten deed sterven. Daaruit volgt dat de president wel veel voor zijn rekening moet hebben. Deze dingen in zalvende taal gesproken, maakten op sommigen indruk. Althans op zijn reis door de Transvaal vóór zijne verkiezing als president, gaf hij, toen iemand hem op een openbare vergadering de vraag stelde: „Hoe komt het toch, dat ons land zoovele rampen treffen?" het volgende waardige antwoord: „Velen zeggen dat het mijn schuld is. In vroeger tijden werd het Israëlitische volk, dan eens gestraft om hun koningen, en dan weder om hun eigen zonden. Laten wij aannemen, dat wij alleen gestraft worden om onze eigene zonden en laat ons niet met den vinger op een ander wijzen en onze eigene zonden voorbijzien."

Zij, die gehoopt hadden dat de president een scherp antwoord geven, of met bitterheid de beschuldigingen die hem naar het hoofd werden geslingerd, van zich werpen zou, werden dus door dit antwoord, dat getuigt van wijsheid en van een leven in de vreeze des Heeren, beschaamd. De Heere blijve dien staatsman en belijder van den Christus nabij.

Gemengd nieuws.

De brand die den 20sten April de beroemde Tabernakel van Spurgeon tot een puinhoop maakte, ontstond in een van de nevengebouwen, alwaar een 4 à 500 predikanten vergaderd waren, voor welke ook het middageten aldaar bereid werd.

Het gebouw stond in Newington, niet ver van het bekende omnibus centrum *Elephant and Castle.* Spurgeon, die in 1891 stierf, liet het gebouw in 1861 verrijzen. Het kon 6000 personen bevatten. Het had een imposante passade met Korinthische zuilen aan de straatzijde. Vóór het bouwen van den Tabernakel had Spurgeon gepredikt in een concertgebouw, waar eenmaal, toen er brand ontstond, zulk een paniek heerschte, dat onderscheidene menschen doodgedrukt werden. Dit deed Spurgeon besluiten tot den bouw van den Tabernakel. Om brand te voorkomen, wilde Spurgeon van geen verwarming van he reusachtig gebouw weten.

»Als de Heere de stad niet bewaart, te vergeefs waakt de wachter!"

Uit Spanje. Om een staaltje te geven van de moeilijkheden en de veroordeelen waarmede de Evangelisatie in Spanje heeft te worstelen, deelde de predikant Corasco van Malaga het volgende mede: Aan niet Roomschen is het wel toegestaan burgerlijk te trouwen, maar men legt hun die het doen willen allerlei moeilijkheden in den weg. Men kan ook zeer moeilijk gedaan krijgen dat men in eene kapel of kerk het Evangelie verkondigt. Het lokaal dat daarvoor gebruikt wordt, mag zich door geen uitwendig teeken van andere gebouwen onderscheiden. Soms beschouwt men het zingen van gezangen voor een uitwendig teeken. In het leger is de vrijheid van consientie een ongekende zaak, alle soldaten, ook zij die als protestanten bekend staan moeten biechten en de mis bijwonen. Deze handelingen worden beschouwd deel uit te maken van den dienst. Corasco deelde ook mede, dat een oud vrouwtje tot hem kwam om, gedreven door den honger, haar ziel aan den duivel te verkoopen, om aldus in staat te zijn haar kleinzoon te onderhouden! Zij meende dus dat een protestantsch predikant zielen voor den duivel opkocht. De bezwaren waarmede de Evangelisatie in Spanje te worstelen heeft, zijn er niet op verminderd door het uitbreken van den oorlog met Amerika.

In 1868 had men hoop dat Spanje een goeden oogst zou opleveren voor het Protestantisme, maar sedert de restauratie van de Bourbons is er schier geen vooruitgang meer te bespeuren. Velen die zich aanvankelijk bij eene Protestantsche gemeente hadden aangesloten, trokken zich terug. Nauwelijks zijn er op het oogenblik 3000 protestanten in Spanje te vinden. Het eenige lichtpunt is de opening van een Protestantsch Gymnasium in Madrid. Of die school echter een toekomst heeft, zal de tijd moeten leeren.

In Duitsch Zwitserland bestaat in de Staatskerk eene regeling, volgens welke de gemeenteleden het recht hebben, om de zooveel jaren door meerderheid van stemmen uit te spreken, of zij hun predikant al dan niet wenschen te behouden.

In het Canton Appenzell eischt nu een aantal gemeenteleden dat hun predikant de heer Sutermeister, die aldaar gedurende negen jaren de functie van predikant uitoefent, zal heengaan. Welke grieven heeft men tegen hem? Men zegt dat hij gekomen is als man van het juiste midden, terwijl hij nu gehouden wordt voor orthodox. Immers heeft hij zelfs in zijne gemeente zendingsbidstonden gehouden, waarop hij zendelingen heeft laten spreken. Men maakt er ook den predikant een grief van dat hij zich aan het gezellige verkeer in de gemeente onttrekt, dat hij lid werd van een matigheidsgenootschap, enz. enz.

Den 17den April werden de leden der gemeente opgeroepen om zich er over uit te spreken, of de grieven die men tegen den predikant had, al dan niet van dien aard waren om hem van zijn dienst te ontslaan. Men kwam tot het besluit dat de predikant moest heengaan.

Tot zulke zondige dwaasheid komt men als in het kerkelijk leven de helft van de leden plus één heerschappij kan voeren, zonder dat van eenige band aan de belijdenis sprake is.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

HET PINKSTERFEEST.

Toen eens aan een klein meisje gevraagd werd, wat het Pinksterfeest is, antwoordde zij: „Het feest van den Oogst".

Andere kinderen dachten toen, dat dit antwoord niet goed was, of althans louter zag op Israels Pinksterfeest, doch de onderwijzer — 't was op een school — zei: „Dat antwoord is heel goed. Ook ons Pinksterfeest is een Oogstfeest."

Misschien begrijpen de vrienden wel wat daarmee bedoeld wordt. Wij weten wat het Pinksterfeest ons zegt. Toen de Heere Christus ten hemel was gevaren, zond Hij den Trooster, den Geest, die in alle waarheid leidt, den Heiligen Geest. Deze kwam, terwijl de vrienden des Heeren eendrachtelijk bijeen waren, terwijl een geluid als van een geweldigen wind werd gehoord, en verdeelde tongen als van vuur gezien werden. Onder deze teekenen verscheen Hij, die beloofd was, aan hen die Hem verwachtten, en zij werden met den Heiligen Geest vervuld.

Maar er waren ook anderen, welke dien Geest niet verwachtten, die zelfs nog niet van Hem gehoord hadden. Dat waren de vele duizenden, die uit alle oorden, uit Egypte en Azië en Italië, gekomen waren om het Pinksterfeest te Jeruzalem te vieren. Wat geschiedde nu? Zij hoorden ook het geluid en werden ontroerd, en liepen samen, en hoorden de apostelen spreken in voor ieder verstaanbare taal, al waren zij uit zeer verschillende landen. Zij begrepen het niet; sommigen spott'en. Doch Petrus legde hun alles uit. Hij zeide:

„Dit is het, dat gesproken is door den profeet Joël: En het zal zijn in de laatste dagen (zegt God), Ik zal uitstorten van Mijnen Geest op alle vleesch; en uwe zonen en uwe dochters zullen profeteeren, en uwe jongelingen zullen gezichten zien, en uwe ouden zullen droomen droomen. En ook op Mijne dienstknechten, en op Mijne dienstmaagden, zal Ik in die dagen van Mijnen Geest uitstorten, en zij zullen profeteeren."

Daarna stelde hij hun voor, hoe de Heere God Zijn Zoon Jezus Christus heeft opgewekt uit de dooden, en liet toen volgen:

„Hij dan, door de rechterhand Gods verhoogd zijnde, en de belofte des Heiligen Geestes ontvangen hebbende van den Vader, heeft dit uitgestort, dat gij nu ziet en hoort."

En wat was nu de vrucht van die prediking? Dat zegt ons Handelingen 2 vs. 41:

„Die dan zijn woord gaarne aannamen, werden gedoopt: en er werden op dien dag tot hen toegedaan omtrent drieduizend zielen."

En zoo weten we nu meteen, waarom het Pinksterfeest, ook het onze, een oogstfeest heeten mag. Die drieduizend waren de eerstelingen van den grooten oogst die volgen zou. Die oogst wordt nog steeds ingezameld, en zal ingezameld worden, tot ook de laatste schoof en de laatste halm zijn gebracht in de schuur.

De harten van Petrus' hoorders werden geneigd, zoodat zij, althans vele, zijn woord „gaarne aannamen." Dit nu was het werk des Heiligen Geestes, die het verstand verlicht en het hart neigt. Hij werkt ook nu nog door het Evangelie in de harten, en alzoo worden er ook nog telkens tot de Gemeente des Heeren menschen toegebracht die zalig worden.

Zoo leert ons het Pinksterfeest, dat er een oogst is, en doet ons vragen of wij daartoe ook behooren. Gods Heilige Geest wil ook onze harten bewerken, daarin wonen. Laat ons dit wel ter harte nemen. Wij mogen het, wij moeten het doen, en hebben dan de blijde wetenschap, dat, als wij om dien Geest vragen, Hij ons zal worden geschonken. Want de Heere Jezus zegt:

„Indien dan gij, die boos zijt, weet uwen kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal de hemelsche Vader den Heiligen Geest geven, dengenen, die Hem bidden."

VAN EN AAN VRAGERS.

Onze vriend J. W. Dzn. te Z. schrijft het volgende:

„In de *Heraut* vroeg iemand u wat uw gedachte was over de uitdrukking: *De deugd in 't midden.*

Hierop antwoordde u, dat u evenals vrager zelf, dacht, dat het kwam van Golgotha, waar de Heere Jezus tusschen de beide moordenaars aan het kruis hing.

Toen ik het las, herinnerde ik mij, daarvan wel eens een andere uitlegging van te hebben gehoord; ik vroeg daarom aan mijn vader, wat vader er van dacht. Daarop vertelde vader mij het volgende:

„Ik wandelde eens met twee dominees, en toen trof het, dat ik in 't midden liep.

De een, Ds. L., zeide: „Kijk, de deugd in 't midden."

„Hé," antwoordde ik, „dat spijt me van je, dat jij nog uitdrukkingen die op de Schrift betrekking hebben, zoo misbruikt."

„Wat," zei Ds. L., „denk je dat ik daarmee zinspeel op Golgotha; volstrekt niet. De Romeinen gebruikten reeds de uitdrukking „*Virtus in medio*" wat zoo goed als hetzelfde wil zeggen als: de deugd in 't midden, of die men hoogacht, in 't midden."

't Doet ons genoegen dat onze lezer dit meedeelt. Zoo komen we verder.

Toch mogen we er wel bij opmerken, dat het woord *virtus* bij de Romeinen nu juist niet hetzelfde beduidde als ons „deugd." Misschien wil, ook met het oog daarop, Ds. L. ons nog wel eens zeggen waar ergens blijkt, dat de Latijnsche uitdrukking die hij aanhaalt, ook *door de Romeinen* als spreekwoord werd gebruikt. Dit zouden we te meer willen, wijl dat gezegde ook een geheel andere vertaling toelaat, die met „de deugd in 't midden" niets uitstaande heeft. Dit althans dunkt ons, als we er op letten, hoe een dergelijke uitdrukking voorkomt bij den Griekschen schrijver Aristoteles in zijn *Ethica*. Daar echter wil zij zeggen: de deugd is het afwezig zijn van eene overhelling naar de eene of andere zijde, van een te veel of te weinig; de deugd is dus: 't hebben en houden van 't *juiste midden*.

Doch hoe 't zij, zoo komen we verder.

Dan wacht nog de volgende vraag van onzen lezer H. B. te 's-H.

Zoudt u mij ook kunnen zeggen, hoe ik Marc. 16: 13*b* heb te verstaan om het in overeenstemming te brengen met Luc. 24: 34.

In Luc. toch staat: Welke (de discipelen n.l.) zeiden: De Heere is waarlijk opgestaan en in Marc. 16: 13*b* lees ik: maar zij geloofden ook die *niet*.

Deze twee plaatsen laten zich zeer wel overeen brengen. De discipelen verkeerden kort na 's Heeren opstanding in een toestand van onzekerheid, gelijk we o. a. zien aan Thomas. Zoo waren er dan ook die een, en andere weer die later geloofden, aan het heugelijk feit der opstanding. Zelfs lezen wij, dat bij een gelegenheid degenen die saam waren toen Christus hun verscheen Hem aanbaden, „doch sommigen twijfelden".

Zoo nu ook hier. Eenigen waren reeds overtuigd door 't geen zij gehoord hadden. Anderen echter bleven tot bij de boodschap der Emmausgangers nog ongeloovig. Eerst later werden *allen* overtuigd, dat Christus waarlijk uit het graf was verrezen. Dit behoeft ons niet te verbazen. Wij zouden het niet beter gemaakt hebben.

W. — Havana heet voluit: San Cristobal de la *Habana*. Die verwisseling van *v* met *b*, komt in 't Spaansch meer voor b.v. *Alba*, *Alva*. De gewone naam is *Havana*, uitgesproken Havanja. Doch de meeste menschen schrijven en zeggen Havana, en daar kunnen we 't ook wel bij houden. Om Spaansche namen als *Xeres* e. a. *goed* uit te spreken, zou men de uitspraak der letters in 't Spaansch moeten kennen. Dit geldt trouwens van vele namen in vreemde talen. *Parijs*, *Londen* en *Weenen*, heeten in de landtaal ook niet zoo.

CORRESPONDENTIE.

C. S. te M. We kunnen geen vragen beantwoorden, wanneer de vrager zijn naam niet noemt.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Hindeloopen, R. J. Aalbers, cand. te Amsterdam. — Wijhe, Montfoort en Linschoten, G. Wisse, cand. te Kamperland. — Murmerwoude (Fr.), C. J. Bos, te Opeinde—Nijegr. — Kockengen, A. Nawijn, te Midsland (Terschelling). — Bleiswijk, C. Hoek, te Schettens en Longerhouw. — Winsum, D. Steenhuis, te Blija. — Arnemuiden, A. Delfos, te Hellevoetsluis. — Nichtevecht, A. Steijling, te Axel.

AANGENOMEN: Scharendijke—Elkerzee, W. Raman, te Leerdam.

BEDANKT: Fijnaart c. a., C. B. Schoemakers, te O. en W. Souburg. — Berlicum, H. J. Allaart, te Harlingen B. — Zaltbommel, J. Hania Pan., te Oosterbierum.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Gelselaar, Daarle en Wilhelminadorp, J. C. Kromsigt, cand. te Dordrecht. — Meedhuizen en Zeerijp, F. Siega, cand. te Utrecht. — Ingen, H. J. C. Pierson, te Ressen en Doornik. — Oosterdijk en Schermerhorn, F. Knipscheer, cand. te Amsterdam. — Oudeschild, S. Miedema, te Anna Paulowna c. a. — Trum, D. Vonk, te Oldebroek. — Wissekerke en 's-Heer Hendrikskinderen, G. Steenhamer, cand. te Nijkerk. — Barneveld, H. van Græthuyzen, te Oosterwolde. — Sirjansland c. a., Joh. de Voogd, cand. te Rotterdam. — Rozenburg, T. Stigter, te Groote Lindt en Heer Oudelandsambacht. — Standaardbuiten, A. J. G. Barmentloo, cand. te Barneveld. — Oorschot, Streefkerk, W. J. M. Engelberts W.E.Mz., te Bergschenhoek. — Ternaard, N. Warmolts, te Burgwerd c. a. — Zeddam, M. Reyerkerk, te Haaksbergen. — Maurik, A. Hagedoorn, cand. te Amsterdam. — Meliskerke (Walch.), F. Ch. Geerling, te Medemblik. — Leimuiden c. a., B. Klein Wassink, cand. te Utrecht. — Geesteren, H. G. Botermans, te Engelen. — Krimpen a/d Lek, J. G. Dekking, te Jaarsveld. — Heerenveen, H. W. ter Haar Bz., te Franeker. — Gapinge en Ransdorp, J. W. A. Klinkhamer Bredius, cand. te Utrecht.

AANGENOMEN: Oorschot, F. G. W. Kemmann, te 's-Gravenhage. — Oldeholtwolde, F. de Boer, te Uretérp. — Purmerend, J. C. Voorduijn, te Aartswoud. — Limmen, R. G. C. Oldeman Gz., te Akersloot.

BEDANKT: Puiflijk en Leeuwen, A. A. Schouten, te Wamel c. a. — Blokzijl, H. Visser, te Idsegahuizen. — Dubbeldam, E. H. Jonkers, te Zuid-Beierland. — Genemuiden, H. Visscher, te Delft. — Oudeschild, C. A. J. Bosch, te Schermer. — Dirksland, W. Zijlstra, te Waddingsveen c. a. — Assendelft, J. Bruining Jz., te Warga. — Nieuw-Vosmeer, A. F. van der Scheer, te Drempt. — Made en Oud-Drimmelen, E. Janzen, te Est. — IJtens en Hennaard, G. Steenhamer, cand. te Nijkerk. — Helenaveen, A. C. le Grand, te Woubrugge. — Ottoland en Nederblokland, N. C. Bakker, te Wijngaarden. — Huizen, J. de Lindt van Wijngaarden, te Utrecht.

Advertentiën.

L. G. WEISZ & Co.,

Commissionairs in Effecten,

Prinsengracht bij de Prinsenstraat.

No. 157.

AMSTERDAM.

BEVREESD

waren de Amerikanen, dat zij door den

Spaansch—Amerik. Oorlog

verhinderd zouden worden, de loopende orders voor dit jaar uit te voeren.

De beroemde Orgelfabrikanten **STORY & CLARK** te **Chicago** zonden ons

178 ORGELS,

zoodat wij nu over de 400 Orgels in voorraad hebben.

Daarom groote opruiming

gedurende een paar weken, tegen zeer lage prijzen. Men neme deze gelegenheid te baat, om zich een goed en goedkoop Orgel aan te schaffen.

Levering op teekening; op proef. Onze Orgels zijn genoeg bekend. Meer dan 9000 stuks verkocht, zingen hun eigen lof.

Reeds 293 maal bekroond.

Vraag de Catalogus met speciale condities voor contant.

BREEBAART's Orgelhandel.

Amsterdam, Damrak 22.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Contributiën:

Door den heer G. J. M. Oudenampsen te Zutphen *f* 46; door den heer H. Zoethout te Oudega (W.) *f* 131; door den heer H. v. Winkelhof te IJselmonde *f* 78; door den heer M. Vader Jz. te Vlissingen *f* 93.50; door den heer E. Fris te Zaandam *f* 100; door den heer P. J. J. Gooris te Brielle *f* 21.

Aan Collecten: (voor de Theol. faculteit.)

Van de Geref. kerk te De Lier *f* 7.50; van idem te Middelharnis *f* 5.10; van idem te Ooltgensplaat *f* 4.26; van idem te Oostzaan *f* 2.10; van idem te Purmerend *f* 4.90; van idem te Hollijsloot *f* 1.25; van idem te Zunderdorp *f* 2.55; van idem te Broek in W. *f* 2.32; van idem te Buiksloot *f* 5.73½; van idem te Nieuwendam *f* 4.60; van idem te Marken *f* 13.27; van idem te Landsmeer *f* 7.39; van idem te Monnikendam *f* 6.62; van idem te Edam *f* 2.72; van idem te Almeloo *f* 6.57; van idem te Deventer A *f* 8.39; van idem te Deventer B *f* 6.27½; van idem te Enschede A *f* 9.25; van idem te Enschede B *f* 19.91; van idem te Enter *f* 2.70; van idem te Hengeloo *f* 6.06; van idem te Holten *f* 1.41½; van idem te Nijverdal *f* 9.37½; van idem te Olst *f* 1.97; van idem te Rijssen *f* 2.65; van idem te Vriezeveen *f* 1.92; van idem te Wierden *f* 1.44½; van idem te Wijhe *f* 4.27; van idem te Tholen B (halve coll.) *f* 4; van idem te Krabbendijke *f* 4.50; van idem te Sleeuwijk A *f* 4.71; van idem te Ambt Vollenhove *f* 4.82; van idem te Staphorst *f* 5.05½; van idem te Stad Vollenhove *f* 3.46½; van idem te Rouveen *f* 10.10; van idem te Zwolle *f* 72.25; van idem te Steenwijk B *f* 10.45; van idem te Broek op Langendijk *f* 28.38; van idem te Alkmaar *f* 9.50; van idem te Heer Hugowaard *f* 2.51½; van idem te Noord Scharwoude *f* 7.14; van idem te Schermerhorn *f* 0.22½; van idem te Oosterend *f* 12.57; van idem te Dirkshorn *f* 4.96; van idem te Krabbendam *f* 6.80½; van idem te Schagerbrug *f* 0.53; van idem te Kolhorn *f* 1.10; van idem te Beekbergen *f* 4.90½.

Aan Schenkingen:

Van Mevr. E. te V. M. te W. *f* 25.

Voor de Medische Faculteit:

Van IJ. Z. N. *f* 10.

Voor het Studiefonds:

Van de Vereeniging „Mirjam" te Heeg *f* 2.50.

Voor de Bibliotheek:

Van den schrijver: Herodes, eene studie door Dr. J. Woltjer,

Van de schrijvers: Leerdwang. Rapport, aangeboden aan de Vereeniging voor Chr. Nat. Schoolonderwijs.

Van den schrijver: Leerboek der Stenografie, door Rients Balt.

S. J. SEEFAT,
Penningmeester.

Hilversum.

P. VAN EIJK,

Firma JOHANNES KRAMER & Co.

DAM 15-17, AMSTERDAM.

Koopen en verkoopen **EFFECTEN**, diverse **LOTEN** en vreemde **COUPONS**, Wisselen Gouden, Zilveren **MUNTEN** en vreemde Banknoten. Sluiten **PROLONGATIËN** en **BELEENINGEN.** Nemen gelden à **DEPOSITO** ½ pCt. onder prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon teruggetaald.

Amsterdamsche Maatschappij van Levensverzekering.

Gevestigd te AMSTERDAM, Keizersgracht 729.

Maatschappelijk Kapitaal: Een Millioen Gulden.

Commissarissen:

Mr. Th. HEEMSKERK, L. J. S. VAN KEMPEN, H. W. VAN MARLE, Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN, J. E. N. Baron SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE.

Directeuren: H. J. VAN VULPEN en H. SERET.

De Maatschappij sluit alle soorten verzekeringen KAPITAAL en LIJFRENTE tot elk bedrag.

VERSCHENEN:

Natuur en Wet,

DOOR

F. BETTEX.

Uitgave van de Vereeniging tot bevordering van Christelijke Lectuur.

Prijs f 2.75. In stempelband f 3.40.

BOEKHANDEL

Amsterdam. VOORHEEN
Pretoria. HOVEKER & WORMSER.

PIANO'S

GOLDSCHMEDING.

Billijke Prijzen. ORGELS.

GROOTE MAGAZIJNEN,

Warmoesstraat 141 en Keizersgr. 305,

AMSTERDAM.

Catalogus gratis.

Gereformeerd Gymnasium te Kampen.

Het TOELATINGS-EXAMEN voor de verschillende klassen van het **Gereformeerd Gymnasium te Kampen,** zal D. V. gehouden worden op **Vrijdag 8 Juli a. s.** Men melde zich hiertoe aan, met opgave der klasse, voor welke men Examen wenscht te doen, **vóór den 1sten Juli** bij den Rector.

Programma's voor den Cursus 1898/9 met opgave van eischen enz. zijn te verkrijgen voor *f* 0.25, bij den Boekhandelaar G. PH. ZALSMAN.

De Rector,
Dr. F. F. C. FISCHER.

Gereformeerd Gymnasium te Zetten.

Ouders en Voogden, die voor hunne Zoons of Pupillen plaatsing wenschen met den nieuwen Cursus, gelieven zich daartoe **vóór 20 Juni** aan te melden bij den **Voorzitter van het Curatorium** te *Amsterdam.*

Ook worden leerlingen opgenomen, die eerst later met de oude talen beginnen.

Voor dezen bedraagt kost- en schoolgeld *f* 400; voor de overigen *f* 500.

Het Curatorium:
Mr. D. P. D. FABIUS, *Voorzitter.*
Mr. J. P. A. Graaf VAN LIMBURG STIRUM, *Secretaris.*

Amsterdam, Oosterbeek, 18 Mei 1898.

Op alle plaatsen **WEDERVERKOOPERS gevraagd** tegen **ruime provisie,** voor **fijne goedkoope**

Naaimachines.

Men vrage franco **Catalogus,** onder lett. G., Bureau de *Heraut.*

Bij **J. H. KOK,** te **Kampen,** verscheen:

De Handelingen der Apostelen,

UITGELEGD DOOR

JOHANNES CALVIJN.

Compleet in 30 afleveringen à 15 Cent.

De 1ste aflevering is bij alken Boekh. ter inzage voorhanden en mag worden opengesneden.

Pinksterfeestliederen

Pentecost.

MUZIEK

van

J. S. DE VILLIERS

te Paarl.

Prijs. . . . f 1.—.

BOEKHANDEL

Amsterdam. VOORHEEN
Pretoria. HOVEKER & WORMSER

In mijn Generaal-Depôt, — gevestigd:

INTERNATIONALE APOTHEEK van ALBERT SOMMER

(Duitsch Gediplomeerd Apotheker)

Heiligenweg, hoek Singel, Amsterdam, —

zijn uitsluitend door mij verpakte en gepotentieerde medicamenten verkrijgbaar.

Het Depôt is in den laatsten tijd aanmerkelijk vergroot. Ik verzoek vooral om op het Fabrieksmerk te letten, daar dit wordt nagebootst.

Men adresseere: **Homoeopathisch Centraal-Depôt**
Dr. WILLMAR SCHWABE — AMSTERDAM.

Prijscourant en alle Brochures GRATIS verkrijgbaar.

Dr. WILLMAR SCHWABE.

Dagen van Goede Boodschap

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Deel I. In den Kerstnacht.
„ II. Oud- en Nieuwjaar.
Deel III. De Paaschmorgen.
„ IV. Op den Pinksterdag.

4 deelen ingenaaid *f* 3.60; in 4 fraaie stempelbanden *f* 5.60; elk deel afzonderlijk ingenaaid *f* 1.20; gebonden *f* 1.75.

BOEKHANDEL.

VOORHEEN

HOVEKER & WORMSER.

Amsterdam.
Pretoria.

TE HILVERSUM

worden **te huur aangeboden,** met of zonder **Pension: 3 of 4 gemeubileerde Kamers,** desverlangd met keuken. (Tuin voor en achter het huis.) Brieven franco, lett. Z. A., aan het Bureau van dit blad.

„Dr. Scheurer's Hospitaal"

ontvangen October 1897 - April 1898.

Contributien (vervolg): **Maasland:** van J. H. *f* 1; 10 st. verz. door C. v. B. *f* 0.50. **Lent:** van N. N. *f* 1.75. **Nijkerk:** D. v. d. B. *f* 0.50; van D. v. R. *f* 0.75. **Purmerend:** van de Zondagsch. het Mosterdzaadje een deel der heidencenten van '96 *f* 4.64; uit 't busje van Mej. K. te B. *f* 2.30. **Paesens:** door A. E. T. van de Jongel. ver. *f* 2.30. **Rockanje:** van Mevr. R. *f* 5. **Rotterdam:** door den heer K. van N. N. *f* 1.50; door den heer G. uit de coll. kerk B *f* 5; door den heer G. uit de coll. kerk B *f* 0.50; door den heer G. van N. N. *f* 1; van Mej. S. *f* 1.50; op een feestje ten huize van den heer J. L. v. d. B. gecoll. *f* 5.10; door Mevr. V. van P. R. *f* 1; door Mevr. V. van P. K. *f* 1; door Mevr. N. van N. N. *f* 0.50; door Mevr. V. van de Wed. N. N. *f* 0.25; door Ds. V. van N. N. *f* 2.50; in de brievenbus van een feestje *f* 0.60; door Ds. L. van Mevr. D. *f* 10; door Ds. L. van van G. H. *f* 2; door Ds. L. van een dienstbode 5; door Ds. L. van N. N. *f* 2; door Ds. L. van N. N. *f* 1; door Ds. L. van N. N. *f* 2.50; door de Wed. K. van N. N. *f* 0.10; door de Wed. K. van H. *f* 0.50; door de Wed. K. van J. *f* 0.05; van de Wed. D. *f* 0.25; W. B. *f* 0.25; van C. V. *f* 0.25; van G. F. v. G. *f* 0.25; van N. N. *f* 0.05; van N. N. *f* 0.25; van den heer O. *f* 0.25; van N. N. *f* 0.25; van N. N. *f* 0.25; van N. N. *f* 0.25; van N. N. *f* 0.25; van P. v. d. W. *f* 0.05; van G. v. R. *f* 0.25; van M. W. *f* 0.25; van D. *f* 0.25; van J. Z. *f* 0.25; van den heer S. *f* 0.10; van N. N. *f* 0.10; van N. N. *f* 0.25; van N. N. *f* 0.05; van J. M. O. *f* 0.10; van U. *f* 0.05; van W. N. *f* 0.25; van J. K. *f* 0.25; van M. J. *f* 0.10; van N. N. *f* 0.50; van N. N. *f* 0.05; van N. N. *f* 0.05; door Mej. J. v. d. G. van N. N. *f* 0.50; van G. *f* 2.50; door den heer S. van N. N. *f* 2.30; door Mej. H. van N. N. *f* 1; van Mej. H. *f* 5; door Mevr. D. van de dames Jo. *f* 5; door Mevr. L. van N. N. *f* 10; van N. N. *f* 0.30; door Mevr. D. *f* 5; van 9 leden *f* 4.50; van eenige jonge dames *f* 4. **Roden:** door Ds. F. uit de coll. geh. o/t. jaarfeest der jongel.-ver. *f* 2.40. **Schoondijke:** door Mej. E. J. C. van de meisjesver. *f* 8. **Scharnegoutum:** door Ds. v. d. B. te H. uit de coll. geh. in de Ger. kerk bij een zendingspr. van Ds. B. *f* 14.90. **Tiel:** door Ds. D. van Mej. de V. *f* 3. **Utrecht:** van N. N. *f* 0.50. **Vlissingen:** van den heer L. Jr. *f* 1.50; van Pietje *f* 0.25; van N. N. *f* 1; van Mej. B. *f* 1. **Vorden:** uit de coll. geh. o/t jaarfeest der Chr. Jongel.-ver. *f* 2.30. **Winterswijk:** van den heer H. *f* 25. **Zeist:** door Mej. E. *f* 5. **Zaamslag:** van Mevr. V. *f* 2.50. **Zwolle:** uit 't busje der Chr. naaisch. Bloemendaalstr. *f* 14.35; van N. N. jaarl. *f* 1; van Mej. K. jaarl. *f* 1; van Mej. K. jaarl. *f* 1; van Mej. v. d. B. *f* 1; van J. v. d. P. *f* 1; van Mevr. C. *f* 10. Totaal *f* 3361.62.

JOHANNA A. M. VAN SCHELVEN,
April 1898. *ze penningmeesteresse.*

N.B. Verleden week stond vermeld eene gift door Ds. P. v. S., van Q. Q. te Amst., als zijnde *f* 0.50; dit moest zijn *f* 50.—.

Boek- en Courantdrukkerij:
DE ROEVER KRÖBER & BAKELS,
Amsterdam.